

Rys – Plemeno s hmotnosťou a kvalitou (voľný preklad nemeckej slovnej hračky „Rasse mit Masse und Klasse“, pozn. prekladateľa)

Tvarové plemená holubov patrili vždy medzi najobľúbenejšie plemená holubov. V rámci tejto skupiny plemien môžeme čiastočne pozorovať výrazné rozdiely vo vzhľade. Sú tam skutočné obrie plemená, no rovnako, ako to v kontexte domácich holubov býva, aj postavové plemená Gigantov a výstavných holubov. Nelíšia sa však iba vo veľkosti, ale aj v rámci hmotnosti.

V neposlednom rade tu nájdeme rozdiely aj v štruktúre operenia. Stručne povedané, plemená tvarových holubov sú rozmanité a možno práve preto sú obzvlášť populárne. Takže každý si medzi nimi môže nájsť to svoje vhodné plemeno naplňujúce rôzne požiadavky chovateľov.

Medzi tvarové holuby však predovšetkým patria tie, ktoré sa skôr počítali medzi výrazné plemená domácich holubov. V prvej línii tvarových plemien nájdeme štrasera, koburského škovránka a v neposlednom rade rýsa. Je samozrejmé, že sa od počiatkov zmenil ich vzhľad. Ale to úprimne platí pre takmer všetky naše plemená holubov. Pre niekoho je preto možno nepochopiteľné, že práve tieto veľmi bežné plemená sa objavili na oficiálnom (nemeckom) Červenom zozname ohrozených druhov domácich zvierat ako prvé plemená holubov vôbec. To, že boli vybrané práve tieto 3 plemená, sa však dá ľahko vysvetliť. Plemená domácich zvierat, ktoré sú umiestnené na zozname, musia byť už v prvej tretine dvadsiateho storočia chované alebo existujúce v Nemecku a musí sa preukázať ich poľnohospodárske využitie. Príslušné plemená holubov preto treba vnímať len ako začiatok a v najbližších rokoch sa dá s istotou predpokladať, že sa ich na Červenom zoznamu objaví viac.

Predpoklady pre zaradenie rýsa do Červeného zoznamu sú nepochybne dané. Treba však pripustiť, že na začiatku 20. storočia boli rýsy skôr podlhovastým plemenom ako silné v postave. Boli to dobrí letci a tak bez problémov našli veľkú časť potravy na poliach. To bol nevyhnutný predpoklad k tomu, aby boli považované za úžitkových holubov. Zaujímavosťou je, že tento typ rýsa sa zachoval v Poľsku ako nezávislé plemeno, resp. variant. Tento variant (už uznané

Obrázok 1 - 1,0 Rys, modrý šupinatý, bielošrotý, HSS Neudrossenfeld 2018, v EC (Rudolf Plendl, Eichendorf) FOTO: BECKMEIER

plemeno, pozn. prekladateľa) sa nazýva staropoľský rys. Chovatelia na európskej konferencii referovali, že ich v Poľsku vidieť na špeciálnych výstavách v počtoch aj s viac ako 1000 zvieratami. Videl som ich prvýkrát naživo na Európskej konferencii vo Švajčiarsku a rámcovo by som ich opísal ako verziu koburského škovránka s plnými prsiami. Tam vystavené žlté šupinaté bielošroté boli sýte vo farbe, ale stále mali problémy so správnou

šupinatost'ou. Boli predstavené ako veľmi užitkové a letuschopné plemeno, čo sa dalo ľahko potvrdiť ich vzhľadom. Ak by ste chceli nájsť podobnú pozíciu tohto plemena k rysom pri iných plemenách, potom by ste pravdepodobne videli paralelu pri moravských pštrosch v porovnaní so štrasermi, alebo pri staroorientálnych sovkách v porovnaní s orientálnymi sovkami – porovnanie pôvodného variantu plemena, z ktorého sa časom vyvinulo nové plemeno. Nie je na mieste rozhodovať o tom, či prvý (rys) alebo druhý

Obrázok 2 - 0,1 Rys, modrý pásavý, bielohtotý, HSS Neudrossenfeld 2012, v LB (Ludwig Schedl, Wurz) FOTO: BECKMEIER

(staropoľský rys) variant je významnejší. Napriek všetkým úvahám o tradíciách a údajných problémoch moderného chovu sa takýto porovnávací prístup nedá tolerovať. Nakoniec, podmienky a postoj k chovu holubov sa od začiatku minulého storočia zásadne zmenili. Aj keby nejaký chovateľ uprednostňoval len voľný (nevoliérový, pozn. prekladateľa) chov holubov, je len menšina chovateľov, ktorým môže svoje holuby ponúknuť (na predaj).

Pre chovateľa rysov to takmer vždy znamená, že sa chovajú vo voliérach, keďže tam sú pre nich vytvorené najlepšie možné rámcové podmienky. Postupom času sa z „hrubého konceptu polariaceho letového plemena“ vytvoril moderný holub, ktorý neustále a opakovane okúzl'uje početných chovateľov. Toto kúzlo je dobre vnímané aj ľuďmi, ktorí majú k chovaniu holubov ďaleko. Rysy sú jednoducho považované za krásne.

Tvar musí byť dodržaný

Prirodzene, pri rysoch je medzi plemennými znakmi v popredí tvar holuba. Uvedené platí, aj keď je človek niekedy v pokušení farbu a kresbu – rovnako ako pri farbistých holuboch - zaradiť ešte vyššie. Správny tvar je alfou a omegou holubov rysov. A je to práve tvar, kde chovatelia najviac pokročili vo vytváraní jednotného vzhľadu naprieč rôznymi farebnými rázmi. Najmä v

Obrázok 4 - Farebnohroté čierne šupinaté sú zriedka atraktívne FOTO: BAUER

Obrázok 3 - Harmonický chovný pár červených šupinatých bielohtotých rysov FOTO: BAUER

Obrázok 5 - Na tomto červenom špinatom rysovi môžeme vidieť rovnomernú špinatosť a intenzívnu farbu PHOTO: BAUER

posledných desiatich rokoch sa toho dosiahlo veľa. Koniec koncov, človek musí byť schopný jednoznačne a bez pochybností identifikovať holuba ako rysa podľa jeho siluety bez hlavy. Ak je správna, zámena so štraserom alebo dokonca mondénom je úplne vylúčená.

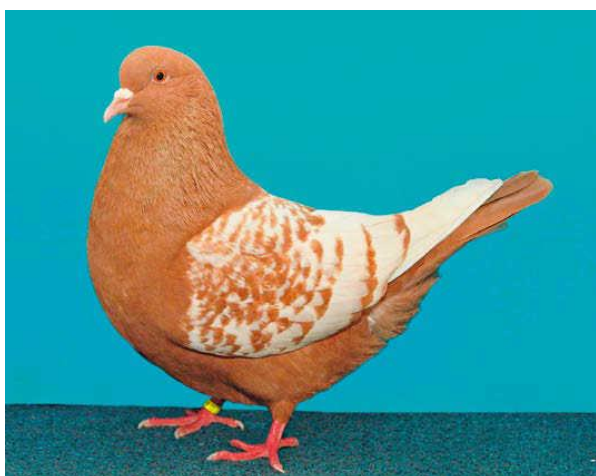
Pre rysa je potrebný silný tvar tela, ktorý sa javí skôr krátky a hlboký v prvom celkovom dojme. Charakteristické sú široké a tiež hlboko zaoblené prsia. Je však dôležité zabezpečiť, aby plnosť prs nebola len falošná, spôsobená našuchoreným a voľným operením. Rys musí mať nutne telesnú substanciu - dokonca aj v ruke. Hoci sa pri tvarových holuboch všeobecne

nehovorí o „spodnej línii“ (výraz „Unterlinie“, pozn. prekladateľa), bol by som rád, keby sa toto pomenovanie dostalo do slovníka pri posudzovaní rysov. Možnože termín „spodná línia tela“ (výraz „unteren Körperlinie“, pozn. prekladateľa) je presnejší, napriek tomu každý však vie, čo sa tým myslí. Spodná línia môže byť len taká plná, že obrúčka na nohe je v každom prípade viditeľná. Nesmie zmiznúť v príliš objemnom operení. Vo všeobecnosti operenie má pri rysoch veľký význam. Nemalo by byť príliš tesné, ale malo by byť hladké.

Aby bol tvar tela konzistentný, musí sa venovať osobitná pozornosť zadnej časti. Chvost musí byť nesený mierne šikmo až takmer vodorovne. Práve v tomto bode sa v posledných rokoch dosiahol obrovský pokrok.

Pokiaľ ide o krytie chrbta (uzavretý chrbát, pozn. prekladateľa), dnes neexistujú žiadne ústupky. Obzvlášť pri holubiciach rysov vidíme, že šírka tela a krytie chrbta sa navzájom nevyklúčujú. Ďalším aspektom je, že krídla by nemali byť úplne prilahlé k telu. Je takmer nemožné dosiahnuť dobré krytie chrbta s pevne priliehajúcimi krídlami. Preto aj tomuto venuje pozornosť svedomitý chovateľ.

Dôležitým faktorom pri rysoch je štít krídla. Musí byť veľký, aby biele pásy alebo špinatosť mali dostatočný priestor. To, samozrejme, zahŕňa aj zodpovedajúcu výšku štítu, ktorá zase vyžaduje určitú výšku tela. Avšak tvar štítu krídla sa nesmie príliš približovať k tvaru kruhu. Cieľom musí byť ovál – presne tak, ako je to znázornené na vzorovom obrázku (v štandarde,

Obrázok 6 - 0,1 Rys, žltý špinatý, bielohrotý, Neudrossenfeld 2012, v LB (Wolfgang Schubert, Obertraubling) FOTO: BECKMEIER

Obrázok 7 - 1,0 Rys, červený bielopásavý, farebnohrotý, HSS Neudrossenfeld 2017, v EB (Peter Bretall, Lützen) FOTO: BECKMEIER

pozn. prekladateľa). Skúsenosti ukazujú, že priveľmi okrúhly štít vedie k voľnému, našuchorenému opereniu na prsiach.

Dôležitým aspektom je tvar krku. Štandard definuje krátky a silný krk s typickým, mierne nafúknutým hrvoľom.

Pravdepodobne je to vlastnosť, ktorú rasy zdedili od svojich predkov, sliezskych hrvoľiakov. Aj keď musí byť hrdlo dobre

vykrojené, krk by sa nemal príliš zužovať. Široko nasadený a kompaktný krk už na prvý pohľad skutočne predurčuje šírku prednej línie.

Typické znaky pokračujú tvarom hlavy. Rasy majú stredne veľkú hlavu, ktorá sa z bočného profilu musí javiť ako predĺžená klenba. Najvyšší bod klenby by mal byť ideálne mierne pred okom. Toto nie je synonymom vypuklého čela, najmä preto, že štandard hovorí iba o stúpajúcom čele. Okrem toho, hlava má tendenciu byť užšia v porovnaní s inými plemenami tvarových holubov.

Svojím spôsobom to platí aj pre zobák. Je stredne dlhý a pôsobí jemným dojmom. Jemné v štruktúre je aj ozobie a je skôr podlhovastého tvaru. Samotný zobák je pri modrých a čiernych čierny; pri červených a žltých čo najviac voskový, bez viditeľného tmavého nádychu. Najmä pri červených sa vyskytuje klasický voskový zobák, zatiaľ čo pri žltých by sa radšej malo hovoriť o svetlom zobáku. Zvlášť pri veľmi sýtej základnej farbe je problematické dosiahnuť správnu farbu zobáku. Tieto dva parametre sú pravdepodobne úzko prepojené.

Dlhší čas bola chýlostivým bodom farba očí. Oranžová až červená dúhovka by nemala smerovať k žltej. Jemná obočnica okolo oka je nutnosťou. Viac-menej je farebne prispôbená okolitej farbe peria. Len pri červených má byť svetlá, ale vzhľadom na jej jemnosť to nie je významné. Pri čiernych je potrebné byť trochu tolerantnejší najmä pri starších zvieratách. Koniec koncov, nejde o plemeno farbistých holubov, aj keď prispôbená farba obočnice vyzerá príjemnejšie a vyrovnanosť holuba je, samozrejme, preferovaná.

Obrázok 8 - Žltá šupinatost' u mladého (vľavo) a dospelého (vpravo) rasy

Obrázok 9 - Toto by ste chceli mať v krdli - prvotriedna šupinatost' modrého šupinatého bielohtotého rasy FOTO: BAUER

Obrázok 10 - Herbert Auer z Kirchdorfu / Innu sa venoval vzácnym farebným rázom rysov FOTO: BAUER

Veľa farebných a kresbových variantov

Aj keď patrí rys medzi tvarové plemeno, možno by sa dal celkom dobre zaradiť aj medzi farbisté plemená vďaka mnohým farebným rázom. Pretože to, čo sa dosiahlo z hľadiska čistoty farby a rovnako aj pásov a šupinatosti, by bolo ozdobou aj medzi farbistými plemenami.

V podstate existujú dva rôzne varianty z hľadiska vzorky, a to buď s bielymi letkami (bielohroté) alebo bez nich (farebnohroté). Bielohroté sa vyskytujú omnoho bežnejšie a takmer vždy predstihnú v kvalite príslušný farebnohrotý ráz. Toto je pravdepodobne zapríčinené pôvodom, na ktorom sa podieľali bielohroté sliezske hrvoliaky. Každý variant sa zároveň vyskytuje v štyroch základných farbách a súčasne buď (bielo)pásavé alebo (bielo)šupinaté. Farby sú redukované na čiernu, červenú, žltú a modrú. Pre zasvätených je jasné, že ide tak celkovo o 16 rôznych farebných rázov. Aby sa predišlo nejasnostiam aj pri menších výstavách, je veľmi dôležité jasné pomenovanie farebného rázu, najmä či ide o bielohrotý alebo farebnohrotý ráz.

Počet bielych letiek je, samozrejme, jasne regulovaný. Šesť až desať ručných letiek musí byť bielych, pričom pri modrých rázoch rozdiel medzi ľavým a pravým krídlom v počte viac ako 2 nie je tolerovaný. Pri ostatných farbách je to veľkorysejšie, pretože tam je chovná základňa oveľa menšia. Takpovediac darom skrz biele letky dostávame aj takzvané biele nohavice (punčochy), pretože tak nazývame biele pierka, ktoré sa vyskytujú na holeniach. Rovnako sa tiež vyskytujú tu a tam zábeľy vo farebnom operení. To všetko sú však hrubé chyby, ktoré devastujú holuba rysa.

Modré šupinaté bielohroté je farebný ráz par excellence. Takmer sa stal synonymom pre toto plemeno. To, čo sa tu dosiahlo v šupinatosti, si zaslúži najvyššie uznanie. Ovály šupinatosti sú veľké a majú čistú bielu farbu. Hrdza a „korenie“ (výskyt farebných bodov v bielom poli pera - český výraz „zapeření“, pozn. prekladateľ) sú odsudzované. Tu je zaujímavé vedieť, že väčšina

Obrázok 11 - Rovnomerne rozložená šupinatosť mladého čierneho šupinatého rysa z hniezda FOTO: BAUER

Obrázok 12 - Šupinatosť takzvaného strieborného šupinatého rysa (niekedy sa vystavuje v triede AOC) FOTO: BAUER

zvierat dnes opúšťa hniezdo s takmer čistou bielou šupinatosťou. Pred rokmi ste mohli vidieť zosilnenú hrdzu, ktorá zmizla až s prvým preperením. Okrem čistoty šupinatosti musí byť lem šupiny intenzívnej čiernej farby a predovšetkým presne ohraničený.

Samozrejme, pri pohľade na každé pero šupinatosti samostatne. Ale aj celý systém šupinatosti musí sedieť. To znamená rovnomerne rozmiestnený a usporiadaný po celom štíte krídla. V prípade holubic je možné vidieť viac základnej farby v štítoch ako pri samcoch. Tu môžeme takmer hovoriť o určitom „charaktere farby“. Skúsený chovateľ vie už na základe šupinatosti štítov určiť, či ide o holuba alebo holubicu.

*Obrázok 13 - Harmonický tvar hlavy modrého šupinatého rysa
FOTO: BAUER*

Aj na modrú farbu sú kladené vysoké nároky. Tá by mala byť rovnomerná v celom tele, no najmä v oblasti prs nesmie byť flákatá a so silným fialovým leskom. Cieľom je mať na krku bohatý zelený lesk, ktorý vytvára nádherný kontrast.

Tak ako každé plemeno má svoj exponát, aj modré šupinaté bielohtoté majú pri rysoch svoje osobitné postavenie. Vo veľkosti boli takpovediac na míle vzdialení od ostatných farebných rázov a sotva ich bolo možné odlišiť v obrysoch od mnohých iných ťažkých tvarových plemien. Dnes sa to opäť zmenilo a znova sa stali skutočným rysmi, so svojou substanciou a typickými líniami tela.

Farebnohtoté stále nie sú do dnešného dňa príliš rozšírené. Z hľadiska čistoty šupinatosti a celkového dojmu musia byť porovnávané s bielohtotými. Nie je vlastne celkom pochopiteľné, prečo je tak ťažké dosiahnuť ich úroveň. Prevaha bielohtotých je pravdepodobne príliš veľká.

Medzi modrými pásavými sa nájdu impozantné zvieratá, ktoré dokážu presvedčiť najlepšou kvalitou peria a tým pravým tvarom tela. Aj z hľadiska tvarovania pásov a základnej farby môžu ľahko súťažiť o najvyššie priečky s farbistými plemenami. Pásky by mali byť čisto biele a ohraničené čiernym lemom. To tiež zaistí, že môžete dobre posúdiť pravidelnosť pásov a objaviť ich prípadné prerušenie či narušenie línie. Pásky by mali byť rovnobežné a mierne zakrivené. Dalo by sa povedať, že práve modré pásavé majú najtypickejšie hlavy pre plemeno rys, najmä pri farebnohtotých.

Pri čiernych rázoch môžeme prirodzene pozorovať najväčší kontrast medzi čiernou základnou farbou a bielou šupinatosťou a pásmi. To si tiež žiada, aby šupinatosť a pásky boli čo najčistejšie, avšak dosiahnuť to je veľmi ťažké. Aj pri týchto farebných rázoch sú bielohtoté jednoznačne nadradené farebnohtotým a to čo do kvality aj do kvantity. Chovatelia sa snažia dosiahnuť sýtu čiernu farbu s intenzívnym leskom. Kvalitu farby je potrebné sledovať aj na chvoste, predovšetkým v jeho ohraničení. Vzhľadom k tomu, že operenie je pri čiernych trochu objemnejšie a tiež mäkšie, šupinatosť je zriedka tak pravidelná a ohraničená ako pri modrých rázoch. Preto je o to dôležitejšie pozerat' sa konkrétne na kresbu jednotlivých pierok.

V tvare vynikajú rázy čiernych bielohtotých. Majú správnu veľkosť rámca a tiež aj všetky línie tela. V posledných rokoch sa aj pri farebnohtotých v tomto smere urobilo dosť veľa a výsledky sa už prejavujú.

Žlté rázy majú veľmi neobvyklý vzhľad. Dosiahnuť správny odtieň žltej farby v chove nie je vôbec ľahké. Žlté by nemali byť príliš svetlé, slamovožlté ani príliš tmavé. Cieľom je rovnomerná a žiarivá žltá farba s výrazným leskom a vo väčšine dnešných zvierat je už tento cieľ dosiahnutý. Aby to tak bolo, musí ísť o čistý žltý odtieň. Modrastý nádych nie je tolerovaný. Mimo to je potrebné venovať pozornosť tomu, aby farba bola rovnomerná a aby na žiadnom mieste nebola výraznejšia.

Pri farebnohrotých sa, samozrejme, pridáva aj problém správnej farby ručných letiek. Farba by sa mala posudzovať pri zatvorenom krídle. Najmä pri šupinatých je naozaj nevyhnutné to dodržať. Tiež stojí za zmienku to, že pri týchto farebných rázoch sa pásy a šupinatosť naplno prejavia až po prvom preperení. Každá chovná sezóna je preto vždy spojená s určitým očakávaním.

V tvare sú na tom žlté rázy veľmi dobre. Malé a štíhle telá, ktoré sa pri nich v minulosti objavovali, už dnes nie je možné vidieť. Niekedy sú v zadnej partii viac zosúladené. Tiež je dobré vedieť, že žlté dnes nadchýňajú veľmi dobrým perím. Aj z pohľadu vedenia pásov sú žlté veľmi vyvážené. Rozloženie šupinatosti je v norme pre väčšinu zvierat. Je však samozrejmé, že farebný kontrast nie je taký výrazný. Ale hlavne pre milovníkov pomerne jemných farieb sú tieto farebné rázy ideálne.

Červené rázy sú pravdepodobne najnáročnejšie na chov. Dosiachnutie intenzívnej červenej farby bez zlatej farby a intenzívneho lesku je hocičo iné, len nie jednoduché. Navyše ak kvalita peria pri nich celkom trpí. Kvalita je nevyhnutná pre presné pásy a šupinatosť. Kresba štítov je aj pri nich viditeľná až po prvom preperení. Čím čistejšia je táto kresba, tým viac je, samozrejme, holub cenený. Robiť ústupky je tu, ako pri všetkých farebných rázoch okrem modrých, skutočne nevyhnutné.

Pri farebnohrotých je veľmi ťažké dosiahnuť sýtu a pôsobivú farbu ručných letiek. Farebnú sýtosť pri žltých a červených je najlepšie posudzovať pri zatvorenom krídle. Nejaká nedokonalosť sa tu skoro vždy nájde, takže je potrebné byť zhovievavý. V opačnom prípade nebudú tieto rázy rozumne posúdené, pretože chovná základňa je naozaj nízka. Naliehavo potrebujeme nových chovateľov. Čím ráznejšie sú tieto rázy posudzované, tým menší pokrok chovatelia vo svojich chovoch zaznamenávajú.

Na európskych výstavách sa už roky objavuje ďalší farebný ráz, a to strieborné šupinaté bielohtoté. V rozložení šupinatosti je väčšina holubov v poriadku. Ale stále majú čo doháňať v čistote šupinatosti. Na druhej strane veľkosť a celkový dojem je v poriadku. Strieborná šupinatosť vlastne nie je správne pomenovanie pre tento farebný ráz, pretože ide s najväčšou pravdepodobnosťou o mliečnu farbu (u nás nazývaná tiež strieborná s „milky“ faktorom, pozn. prekladateľa). To by malo tú výhodu, že by sa dala relatívne rýchlo dosiahnuť vysoká úroveň pri párovaní s modrými šupinatými. Uvidíme, ako sa tento farebný ráz vyvinie, a či chovatelia budú na zmene pomenovania trvať.

Obrázok 14 - Chovný pár (vľavo) a mladé (vpravo) modré šupinaté bielohtoté rysy od Rudolfa Plendla, Eichendorf FOTO: BAUER

Chovateľské plemeno pre každého

Vysoká popularita rysov medzi chovateľmi nie je náhoda. Atraktívny vzhľad, samozrejme, zohráva svoju úlohu. Komu by sa nepáčili bielopásavé alebo bielošupinaté holuby? Okrem toho, zainteresovaný chovateľ rysov si môže vybrať ten svoj farebný ráz podľa toho, aké sú jeho požiadavky. Kým pri rozšírených farebných rázoch sa dá úspešne presadiť aj s niekoľkými párami, pri tých zriedkavých farebných rázoch už človek potrebuje väčší počet párov. Je to však kompenzované výbornou plodnosťou. Úprimne povedané, ani jeden farebný ráz nemá problém vychovať svoje mladé. Potrebujú tiež nie príliš náročné krmivo a dostatok priestoru. Taktiež sem patria aj priestranné búde, kde sa dokážu aj odpáriť.

Rysy sú plemeno pre každého. Príslušný klub a aj jeho členovia robia všetko preto, aby to tak ostalo aj v budúcnosti. V klube nájdete aj tú správnu kontaktnú osobu, ak by ste chceli začať s chovom rysov. Kontaktovať sa môžete skrz prvého predsedu (Wolfgang Dubrau, Dorfstraße 7, 03149 Forst / Lusatia, Tel. 035696-3 88), alebo prostredníctvom veľmi informatívnej klubovej internetovej stránky (www.luchstaube.de).

WILHELM BAUER

Preklad: JURAJ MOŠKO